

MATERIÁLY K POZNÁNÍ SVĚTA V KROMĚŘÍŽSKÝCH SBÍRKÁCH

Cyril Měsíc

Ačkoliv bylo o kroměřížské arcibiskupské zámecké knihovně mnoho řečeno a napsáno, tématu kartografie a astronomie byla věnována poměrně malá pozornost¹ (při vzdělání a postavení olomouckých biskupů a arcibiskupů je jisté, že tyto knihy znali a hojně kupovali, vždyť to vyžadovalo také jejich postavení knížat). Výjimkou v tomto směru snad mohou být 4 glóby, které se nacházejí v tzv. *Staré knihovně* a které přeci jenom pozornosti neunikly.² Jedná se o dvě dvojice zemských a hvězdných glóbů. Autorem staršího hvězdného a zemského glóbu je vynikající nizozemský kartograf Guiljemus Blaeuw, obvykle uváděný jako Willem Janszoon Blaeu (1571–1638), či spíše jeho syn Joan (Johann), protože glóby byly vyrobeny v roce 1640, tedy v době, kdy již Guiljemus Blaeuw nežil. Další pár je hvězdný a zemský glóbus od zakladatele první kartografické společnosti na světě „*Accademia Cosmografica degli Argonauti*“ benátského františkána a kosmografa Vincenza Maria Coronelliho (1650–1718) z roku 1688. Všechny glóby zakoupil zakladatel knihovny olomoucký biskup Karel II. z Liechtensteinu-Castelcorna (1664–1695), zřejmě v roce 1693.

V rámci pohledu na svět lze v knihovně nalézt Koperníkovo dílo *De libris eruditissimi...*³ z roku 1621 s jeho heliocentrickým pojetím, oproti tomu Ptoleimaiovo geocentrické dílo z období baroka zde není, přestože jeho pojetí je v mnoha knihách vzpomínáno. Koperníkovo dílo dopracoval až Galileo Galilei, jehož dílo se v knihovně pod názvem *Dialogus de systemate mundi* z roku 1635 také nachází.⁴

¹ Výjimkou může být např. kniha Ondřej Zatloukal–Pavel Zatloukal (eds.). *Luk a lyra*. Olomouc 2008, kde je kartografie a astronomie v kroměřížských sbírkách vzpomenuata.

² Nejedná se však o knihy, proto i název příspěvku je pojat tak, aby zahrnul i tyto glóby. O glóbech se píše ve většině článků ke knihovně.

³ Koperník, Mikuláš: *De Libri Revolutionum eruditissimi...* Francofurti 1621, sign. AMK I V 28, přír. č. 5308.

⁴ Galileo, Galilei: *Dialogus de systemate mundi*. Trebec 1635, sign. AMK I4 I/2 11, přír. č. 4629. Není bez zajímavosti, že Galileovo dílo chtěl vydávat kardinál František Dietrichstein (1570–1636), přestože šlo o knihu zakázaného autora – viz Balcárek, Pavel: Kardinál František Ditrichštejn (1570–1636). Gubernátor Moravy. České Budějovice, 2007, s. 163.

Knihovni sbírka obsahuje i knihy Tycha de Braheho a Johannese Keplera, které Koperníkovovo dílo doplňují.⁵

Dalšími významné informace k poznání světa nalezneme v zeměpisných atlasech. Nejstarším atlasem v kroměřížském fondu je atlas **Geparda Mercartora** (1512–1594) z roku 1628.⁶ Jde tedy o dílo vydané po smrti autora. Následuje mnohosvazkové dílo **Joannise Bleava** (1596–1673) *Atlas maior sive Geographia et Cosmographia Blaviana...* z roku 1662.⁷ Z roku 1702 je atlas s názvem *Atlas novus Terrarum orbis imperia, Regna et Satus...* od německého kartografa **Johanna Baptisty Homanna** (1664–1724).⁸ Od jeho kolegy z Německa **Johanna Christoha Weigla** (1654–1726) pochází i dílo *Atlas Portatilis oder Compendieuse Vorstellung der gantzen Welt...* z roku 1720.⁹ O 10 let později pomáhá tento autor vydat knihu **Joh. Davidu Köhlerovi** (1684–1755) s názvem *Kurze und gründliche Anleitung zu der Alten und Mittlern Geographie*.¹⁰ Nemůže chybět ani dílo známého jezuita **Heinricha Scherera** (1628–1704) s názvem *Geographia Artificialis sive Globi terraquei Geographice repraesentandi Artificium* z roku 1737.¹¹ Poměrně krátce nato vychází v roce 1740 dílo **Matthaea Seuttera** (1678–1756) s názvem *Atlas novus sive Tabulae Geographicae...*¹² V době následující dochází k velkému rozmachu při tisku atlasů, takže jsou tištěny nová vydání již uvedených autorů či se objevují vydání nová, ovšem podstatně vycházející z uvedených prací, proto jim nevěnuji pozornost.

Pokud atlasy poskytují informace o světadílech či státech, více podrobnějších informací přináší topografie, kterých obsahuje knihovna poměrně hodně. Nejvýznamnějším autorem zde je Matthäus Merian (1593–1650) se svým úžasným

⁵ Brahe, Tycho de: *Historia coelestis*. Augustae Vindelicorum 1666, sign. AMK I III 19, přír. č. 5210. Kepler, Johannes: *Prodromus DISSERTATIONUM COSMOGRAPHICARUM continens MYSTERIUM COSMOGRAPHICUM...* Francofurti 1621, sign. AMK I V 28, přír. č. 5308.

⁶ Mercatoris, Geparde: *Atlas minor*. Amsterodami 1628, sign. AMK g I 49, přír. č. 15 179.

⁷ Vydáno v v Amstelaedami, Sign. F I 1–1j, přír. č. 11294–11304. Od tohoto autora pochází také dílo *Novum Italiae Teatrum, sive accurata descriptio ipsius...* Hagae 1724–6, sign. AMK F I 2–3d, přír. č. 11305–11312.

⁸ Norimbergae, sign. AMK Ž/a I 9, přír. č. 8862.

⁹ Nürnberg, sign. AMK. C/b X/2 26, přír. č. 8841.

¹⁰ Nürnberg, sign. AMK C/b X/2 27, přír. č. 8842.

¹¹ Taktéž dílo vydané po smrti autora, August Vindel. & Dilingae. Sign. AMK F3 V/2 10–10a, přír. č. 19315–19316.

¹² Augustae Vindilicorum, sign. AMK Ž/a I 2, přír. č. 8851.

dílem *Theatrum Europeum*.¹³ Neméně významné jsou i jeho topografie. Dílo *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silasiae*¹⁴ přináší na stranách 93–94 informace o Kroměříži (Cremsiru), jenom je škoda, že text neobsahuje vedutu města. Fond obsahuje ještě tyto jeho topografie: Rakouska, Švýcarska, Francie, Alsaska Lotrinska, Porýní, Vestfálska, Hesenska, Saska a dalších částí Německa. Georgio Matheo Vischer (1628–1696) pak přináší topografii Štýrska,¹⁵ Michael Wening (1645–1718) sestavil a napsal topografii Horního a Dolního Bavorska.¹⁶ Samotné zobrazení konkrétních míst lze kromě knihovny nalézt i v grafické sbírce, kde jsou poměrně hojně zastoupeny různé budovy a místa v Římě. Ovšem bez zajímavosti není ani dílo *Hortus Palatinu* – zámecká zahrada v Heidelbergu – francouzského autora Samuela de Cause (1576–1626),¹⁷ vydané ve Frankfurtu v roce 1650, které byla inspirací při budování kroměřížských zahrad. Podobně tomu bylo i s knihou *La description du chasteau de Versailles*,¹⁸ která měla také svůj vliv na podobu zahrady.

Samostatnou kapitolou jsou knihy o „exotických zemích“ či jejich objevování, množství knih k tomuto tématu spíše odpovídá módní vlně než systematickému sbírání knih s tímto tématem. Jako příklad uvádím knihu Oferta Dappera (1635–1689) *Zweyte und Dritte GESANTSCHAFT nach dem Käiser – reich von Tayising oder China*¹⁹ z roku 1675.

Tento text nepřináší vyčerpávající seznam všech knih a materiálů k poznání světa z kroměřížského knihovního fondu. Soustředí spíše na období baroka, snaží se upozornit na nejdůležitější díla a přispět tak k dalšímu poznání kroměřížské nejen knihovni sbírky.

¹³ Ve skutečnosti první dva díly 21svazkové encyklopedie sepsal Johann Philips Abelin (?–1634), celé dílo začal vydávat právě Merian. Jde o velmi podrobnou kroniku třicetileté války, včetně nákrešů bitev, vedut měst a portrétů osobností. V kroměřížské knihovně se nachází více vydání.

¹⁴ Franckfurt 1650, sign. AMK F2 I 9, přír. č. 1882.

¹⁵ Vischer, G. M.: *Topographia Ducatus Stiria, Gratz 1672*, sign. AMK B 177.

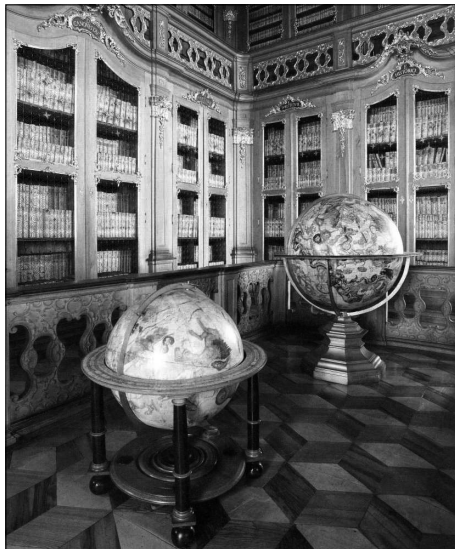
¹⁶ Wening, Michal: *Historico-Topographica Descriptio. Das ist: Beschreibung des Churfürsten und Herzogsthumbs Oder und Nieder Bayern. München 1701*, sign. AMK B 178.

¹⁷ Coc, Samuel de: *Hortus Palatinus...* Franckfurt 1650, sign. AMK B 139.

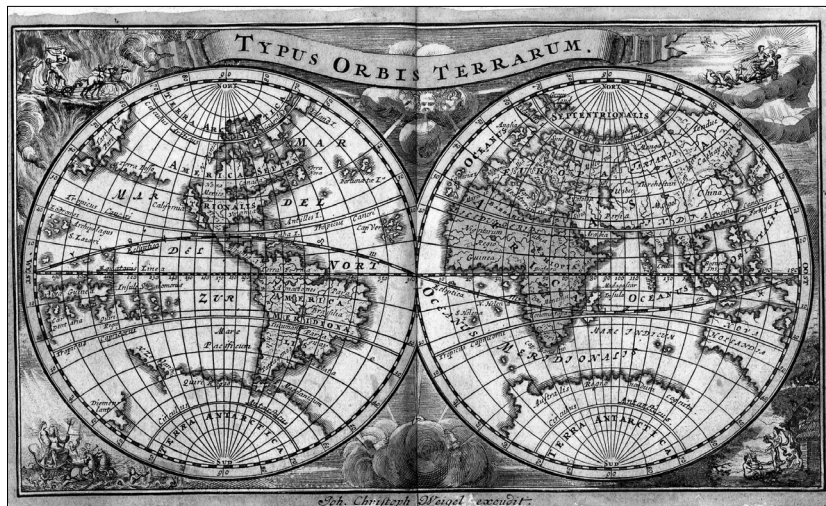
¹⁸ Paris 1685, sign. AMK M VIII 13, přír. č. 9115.

¹⁹ Amsterdam 1675, sign. AMK C/g III 20, přír. č. 11722.

Obrazová příloha:

Stará knihovna

Weiglova mapa z roku 1720